

א. כללי

כידוע הגירה למדינה אחרת מהווה אירוע בעל השלכות רוחביות כבדות משקל, הן במישור המדינתי/חברתי והן במישור הפרסונאלי. משכך, כשאדם שוקל את ניתוק תושבותו מהארץ, עליו לתכנן את צעדיו בזהירות ולתת את הדעת ביחס להיבטים הכלכליים הכרוכים בכך.

ב. שאלות שכיחות בענין רילוקיישן

1. האם זכויות הביטוח הלאומי יישמרו לי לאחר שאעזוב את הארץ ?

חוק הביטוח הלאומי (החוק) אינו מגדיר מי נחשב לתושב ישראל לצורך החוק. החוק מגדיר רק מי אינו יכול להחשב כתושב ישראל. בהלכות בית הדין הארצי לעבודה נפסק לאורך השנים כי התושבות לצרכי הביטוח הלאומי תקבע לפי מרכז חיו של המבוטח, תוך בחינה היכן מצויים מירב הזיקות האישיות והכלכליות של המבוטח. בפרקטיקה, כאשר המוסד לביטוח לאומי מזהה כי המבוטח שוהה תקופה ארוכה מחוץ לישראל, נשלחת הודעה למבוטח כי הכיסוי הביטוחי מופסק מהתאריך שבו נראה למ"ל שהמבוטח ניתק לכאורה את תושבותו, ומכאן חובת ההוכחה לאי ניתוק התושבות מועברת אל המבוטח. יצויין כי ההלכה הפסוקה להיום מאפשרת לאדם להיחשב לתושב ישראל לצרכי ביטוח לאומי, במקרים שבו אותו אדם נדרש לשהות תקופות ארוכות בחו"ל לצורך פרנסתו, בעוד שמשפחתו נותרה בישראל, אך קביעה זו יכולה לעיתים "להתנגש" עם האינטרסים של אותו אדם ביחס לתשלומי מס ההכנסה בישראל, כמפורט בהמשך. עוד יצויין, כי על פי מדיניות הביטוח הלאומי ניתן לבקש לשמר את זכויות הביטוחיות לפרק זמן מוגבל (בד"כ לפרק זמן של עד 5 שנים ממועד להתקיימות הסממנים לניתוק התושבות) ועל כן במצבים מסוימים מומלץ דווקא לבחון את האפשרות לשמר את הזכות הביטוחית, במיוחד כשאין ביטחון מלא שאותו אדם יעתיק את מרכז חייו לחו"ל לצמיתות.

2. האם אני צריך לשלם מס גם בישראל על הכנסותיי בחו"ל לאחר שעזבתי את הארץ? – ברירת

המחדל לקביעת מקום התושבות על פי פקודת מס הכנסה ("הפקודה") נעשית לפי מספר ימי שהייה בישראל ("המבחן הכמותי"), קביעה שניתנת לסתירה (הן על ידי אותו אדם והן על ידי פקיד השומה) על פי בחינת מקום הימצאותו של מרכז החיים של המבוטח ("המבחן האיכותי"). בחינת מרכז החיים תתבצע על פי הסממנים הסובייקטיביים שמעידים על המקום שבו מתנהל מרכז חייו של המבוטח (בדומה למבחנים המשמשים לקביעת החבות בביטוח לאומי). מרגע ניתוק התושבות אותו אדם לא יחויב במס על הכנסות שהופקו שהופקו מעבר לים.

3. האם יש הטבות מס לתושבים חוזרים? מעבר להטבות במכס ומס קניה המוענקות לתושבים

חוזרים ששהו מעל לשנתיים בחו"ל על טובין ורכבים שיובאו ארצה לשימוש אישי בעת חזרתם

¹ <https://www.themarker.com/technation/2023-03-21/ty-article/.premium/00000187-057c-dab7-a9d7-cffe27a90000>

ארצה, או בהטבות בחישוב "מס רכישה" ל"תושב חוזר ותיק" ברכישת דירה בישראל לאחר מועד החזרה, הפקודה מעניקה הטבות מס לתושבים ששהו בחו"ל מעל ל-6 שנים ברציפות ("תושב חוזר") ומרחיבה את יריעת ההטבות לאדם ששהו בחו"ל מעל ל-10 שנים ברציפות ("תושב חוזר ותיק"). הטבות המס מקבלות ביטוי בפטור מתשלום מיסים על הכנסות שהופקו בחו"ל לתקופה שנעה בין 5 שנים ל"תושב חוזר" ועד ל-10 שנים ל"תושב חוזר ותיק". יצוין שרשות המיסים מנסה זה שנים לבטל את אותן הטבות בהנמקה שהדרישה באה מצד ארגון ה-OECD.

ג. "מס יציאה" – סעיף 100א לפקודה

במסגרת הרפורמה במיסים משנת 2003² הוסף סעיף 100א לפקודה, במטרה לתת מענה לסיטואציה שבה תושב ישראל³ מכר נכס לאחר שהפך לתושב חוץ, וזאת בכדי להבטיח את גביית המיסים על הרווח הון שנרשם לאותו תושב, בגין נכסים שבבעלותו עד ליום שלפני מועד ניתוק תושבותו מהארץ, שכן לו אותו תושב היה מוכר את נכסיו כשעודנו תושב ישראל, היתה שמורה הזכות למדינת ישראל למסות את רווח ההון על פי הוראות הפקודה⁴, בין אם הנכס נמצא בישראל ובין אם מחוץ לה.

תכלית חקיקתו של סעיף 100א לפקודה ברורה לכל, והיא לא תולדה רק של המחוקק הישראלי, אלא גם במדינות נוספות שמבקשות לשמור על זכותן הפיסקאלית למסות את ההתעשרות שנצמחה לתושב מדינתם עד לערב ניתוק תושבותו, זאת בהתחשב שהזכות למיסוי ההתעשרות בגין עליית הערך עד למועד ניתוק התושבות נזקפת לזכות אותה מדינה.

על פי מנגנון המיסוי לפי סעיף 100א לפקודה שככל שהתושב לא ביקש להתמסות בגין התעשרותו מעליית הערך של הנכס שבבעלותו ערב עזיבתו את ישראל, המיסוי יחושב ויחוייב בפועל במועד מכירת הנכס לפי חישוב לינארי, כך שיחולק בהתאם ליחס התקופה שהנכס היה בבעלותו עד ליום ניתוק תושבותו מישראל, וזאת ביחס לכלל תקופת ההחזקה בנכס.

יצוין, שתחולת המיסוי בישראל לפי סעיף 100א לפקודה חלה הן על נכסים המצויים פיזית בישראל והן על נכסים שנמצאים בחו"ל, ועל כן קיימת עמדה שגם נכסים בלתי מוחשיים, למשל: נכסים דיגיטאליים הנמצאים ברשת האינטרנט, כדוגמת מטבעות קריפטוגראפים, חבים בדיווח לפי סעיף 100א לפקודה.

ברבות השנים, נלמד כי ישומו של סעיף 100א לפקודה מעורר קשיים אופרטיביים בישומו, בין היתר ביכולת לגבות את המס מאלו שניתקו את תושבותם ובמיוחד משכירים שאינם מצויים ב"רשת מגישי דוחות המס". ועל כן, בעת האחרונה רשות המיסים ביקשה לתקן את הוראות הסעיף, בכדי שיתאפשר לה לגבות את המס באופן מיידי מאלו שמבקשים עזוב את המדינה, במיוחד ביחס

² במסגרת תיקון 132 שהוחל משנת 2003, תשס"ב, 530, ס"ח 1863 (להלן: "התיקון")

³ "תושב ישראל" כהגדרתו בסעיף 1 לפקודה.

⁴ לפי סעיף 89(ב)(1) לפקודה.

לנכסים בעלי שווי כלכלי שניתן למדידה פשוטה, למשל בהחזקת ני"ע מעל לשווי כספי מסוים כפי שיקבע.

בנוסף, לקושי הקיים בגביית המס מהעוזבים לחו"ל, עולות שלל שאלות וסוגיות מסויות כבדות משקל שדורשות הערכות ותכנון מס מקדים על מנת להביא לאופומיזציה מיסויית, בין היתר ע"י בחינת מצבת הנכסים עובר לעזיבת הארץ, תוך זיהוי נכסים המצויים בהפסדים "על הנייר" תוך בחינת היכולת לקזזם מתוך נכסים שמצויים ברווח "על הנייר", וזאת בהשוואה לדחיית המס ובהתחשב בשיטת המיסוי שתחול על אותו אדם במדינת תושבותו החדשה, כפי שנדונו לאחרונה ע"י כב' בית המשפט המחוזי בת"א בעניינו של מר **דוד קניג**, לראשונה בפני כב' השופט ה' **קירש** (ע"מ 13-01-31489) (להלן: "**פרשת קניג הראשונה**"), ובהמשך בפני כב' השופטת י. **סרוסי** (ע"מ 17-01-13807) (להלן: "**פרשת קניג השנייה**") (להלן יחד: "**פרשת קניג**"). באותה פרשה נידונה בין היתר שאלת סמכות המיסוי לפי פי הדין הישראלי על הרווחים החייבים בישראל, ביחס לאמנת המס עם מדינת התושבות החדשה של אותו אדם, ובנוסף נידונה שאלת בעיית כפל המס שיכולה להתעורר, במיוחד במצב שבו על פי שיטת המיסוי במדינת התושבות החדשה, אותו אדם יתבקש להתמסות במקביל על אותם הרווחים שחוייבו בישראל, למשל: במקרים שבהם הבסיס לחישוב המס בארה"ב נקבע לפי שווי שוק של המניות (fair Market value) במועד ההגירה, לעומת חישוב המס בישראל שנעשה לפי סעיף 100א באופן "לינארי".

יוצא מהאמור, שבהחלט יתכנו מצבים שבהם מדינת ישראל תבקש למסות את עליית הערך שנצמחה לאחר מועד העזיבה ובכך ישא אותו אדם בתשלום כפל מס, דבר שאין בו לבדו מלאיין את זכותה של מדינת ישראל למסות את אותה הכנסה, אולם במקרים כגון דא, על פי דעת בית המשפט בפרשת קניג, הפתרון ימצא בהליכי הסכמה הדדית בין המדינות, והכל בכפוף להוראות האמנה הרלוונטית⁵.

עוד צוין על ידי כב' בית המשפט קבעה בפרשת קניג, כי כפל המס עלול להיווצר גם כאשר כל מדינה (מדינת התושבות החדשה ומדינת התושבות הישנה) יקבעו את מועד ההגירה באופן שונה, כמו גם במצב שבו שתי המדינות יבקשו למסות לפי שווי שוק של הנכס, אולם כל מדינה תקבע את שווי השוק לפי פרמטרים שונים.

במסגרת פסק דינו בפרשת קניג הראשונה כב' השופט ה' קירש היטיב להמחיש את הבעיה שעלולה להיווצר בתשלום כפל מס כתוצאה מחישוב מס שונה בין המדינות, כדלקמן:

"א' רכש מניות בחברה ישראלית במחיר מקורי של 100 בעודו תושב ישראל בשנת 2000. בשנת 2005 עזב א' את ישראל לארה"ב כאשר שווי השוק של המניות היה 125. בשנת 2010 נמכרו

⁵ ראו לענין זה סעיף 28 לאמת המס עם ארה"ב המכונן נוהל הסכמה הדדית בין ישראל לארה"ב וכן בהוראת ביצוע מס הכנסה 23/2001 מיום 16.12.2001 - הליכי הסכמה הדדית באמנות למניעת כפל מס - נוהל הגשת בקשה והטיפול בה.

המניות ב-200. לפי הייחוס הלינארי שבסעיף 100א, מתוך 10 שנות החזקה של המניות בחמש היו לפני היציאה וחמש אחריה, ולכן, רווח החייב במס בישראל לפי הנוסחה הלינארית שבסעיף 100א יהיה 50.

לפי הייחוס הכלכלי, מתוך רווח של 100 רק 25 נצמחו בעת שא' היה תושב ישראל ולכן רווח ההון שנצמח בישראל, מבחינה כלכלית, הוא 25 ולא 50.

התוצאה שרווח נוסף של 25 (25-50) מתחייב במס יציאה לפי סעיף 100א למרות, שמבחינה כלכלית, רווח זה הופק בעת שא' כבר לא היה תושב ישראל אלא תושב חוץ ואמנת המס בין מדינת ישראל לבין אותה מדינה הייתה אמורה להגן עליו. ניתן להקצין את הדוגמה הנ"ל אם נניח ששוי המניות היה אפסי בעת שינוי התושבות (כטענת המערער) כך שכל הרווח (100) נצמח בעת שהמוכר היה תושב חוץ ולישראל אין לכאורה זכות למסות את אותו רווח הון (חמעשה אירוע המס בעת ההגירה היה מניב הפסד של 100 בישראל)

הבעיה האמורה, בתשלום כפל המס יכולה על פי עמדת מס הכנסה להתרחש גם כשמדובר באופציות שהוענקו לעובדים שטרם הבשילו, ואף אם מדובר באופציות של חברה זרה, שכן הגדרת "נכס" בסעיף 100א כוללת בחובה גם זכויות ואופציות שהוענקו לפי סעיף 3ט' ו- 102 לפקודה.

ד. לסיכום

קצרה היריעה מלהחיל את כל הסוגיות העולות כתוצאה מביצוע רילוקיישן ברשימה זו ועל כן מוצע לאותם אלה ששוקלים את עזיבת המדינה, לתכנן באופן אושי ולשקול את המהלך בקפידה מבעוד מועד לא רק בפן האישי משפחתי, אלא גם בפן הפיסקאלי/מיסוי, במיוחד לאור הסוגיות המורכבות שהועלו בתמצית ברשימה דלעיל הכל בכדי לא להיקלע ל"תאונות מס" בבחינת "סוף מעשה במחשבה תחילה".

הכותב: מייסד משרד עורכי דין סיימון יניב ושות' המתמחה בדיני המס ואיסור הלבנת הון.